

BONSAI YAPMA SANATI

Yusuf İpekoğlu

Geçen ayki yazımızda bonsai hakkında genel bilgiler vermiştik. Bu ay ise çok genel hatlarıyla bonsai nasıl yapılır ondan bahsetmek istiyorum. Bonsai ile ilgilenen ve bu sanata başlamak isteyenlere daha fazla öğrenmek için motivasyon kaynağı olacağına inanıyorum.

Bir Bonsainin Küçük Olmasını Ne Sağlar?

Bir bonsaide insanları en fazla hayrete düşüren ve onlarda hayranlık

uyandıran şey bunca yaşlı bir ağacın bu kadar küçük olmasıdır. Bir çok insan ağacın küçük kalmasının nedeninin ağacın kök sistemine yapılan müdahale yani kök budaması olduğunu düşünür. Bu tam olarak doğru değildir. Nasıl bir ağacın dallarının budanması ağacın daha güçlü ve canlı büyümesine yol açarsa, bir ağacın köklerinin budanması da ağacın daha canlı ve güçlü olmasını sağlar. Ağacın küçük kalmasını sağlayan, doğanın ağacın dalları ile kökleri arasındaki dengeyi sağlamasıdır. Yani kökleri bonsai saksısı gibi çok küçük bir hacme sıkışmış

olan ağacın dalları da buna bağlı olarak çok yavaş büyürler. Bir bonsainin küçük kalmalarının nedeni ağacın kök sisteminin çok küçük tutulmasıdır.

Çok uzun süre bir saksıda bulunan bitkinin kökleri zaman içinde saksıyı doldurur ve topraktaki bütün besini bitirir. Bitki bu şekilde bırakılırsa zamanla zayıflar ve sonunda ölür. Kök budamasının önemi buradadır. Bonsainin sağlıklı yaşamaya devam edebilmesi için köklerinin periyodik olarak budanması gerekir. Köklerin budanması yeni ve taze köklerin oluşmasına neden olacak ve bu da ağacın dal-

larının taze sürgünler vermesini sağlayacaktır. Hem kök sistemiyle dallar arasındaki dengeyi korumak hem de bonsainin şeklini korumak için bu yeni sürgünlerin düzenli bir şekilde budanması gerekir.

Özetle bonsainin küçük kalmasını saksının boyutları ve dalların budanması sağlar. Periyodik kök budaması ise bonsaiyi sağlıklı tutmak içindir. Bu üç nokta; küçük saksı, dalların ve köklerin budanması bonsai sanatının temellerini oluşturur.

Ağaç Seçimi

Doğadan Toplama: Bir bonsai yapabilmek için öncelikle uygun bir ağaç seçilir. Ağaç elde etmek için kullanılan en eski yöntem doğadan toplamadır. İçinde bulunduğu koşullar yüzünden doğal olarak küçük kalmış bir ağaç uygun bir zamanda, kök sistemine en az zarar vererek alınır ve bonsai yapmak için kullanılır. İlk bonsailerin bu yöntemle elde edildiği zannediliyor.

Tohumdan Yetiştirme: İkinci yöntem ise tohumdan yetiştirmektir. Bu yöntemin en büyük avantajı bonsainin stilini belirlemek açısından sağladığı mükemmel kontroldür. Tohum toprağa yerleştirildiği andan itibaren ağacın nasıl büyüyeceği, nasıl bir bonsai elde edileceği bonsai sanatçısının kontrolü altındadır. Bir başka avantajıysa bazı ağaç türleri için tek yöntem olmasıdır. En büyük dezavantajı yavaş olmasıdır.

Çelikten Üretim: Bir başka yöntemse çelikten üretmektir. Bunun avantajları arasında çeliğin alındığı ağaçla aynı özelliklere sahip bir ağacın üretilmesi vardır. Eğer çeliğin alındığı ağaç çiçek açıp, meyva veriyorsa elde ettiğimiz bonsai de hemen çiçek açıp, meyva vermeye başlayacaktır. Tohumdan üretilen bir bonsainin bu duruma ulaşması yıllar alacaktır. Bu yöntemin bir başka avantajı ise bonsai için daha uygun bir kök sistemi sağlamasıdır. Dezavantajları ise şöyle sıralanabilir: Tohumdan üretmek kadar olmasa da yine de yavaştır. Yukarıya doğru yavaşça daralan bir koni şeklindeki doğal gövde görünümünü elde etmesi zordur; bunun için bazı özel tekniklerin kullanılması gerekir. Bazı ağaçların, örneğin çam türlerinin, bu yöntemle üretilmesi çok zor hatta imkansızdır.

Fidanlıktan Alınan Bir Ağacı Bonsai

Haline Sokma: Kimilerince 'heykeltraşlık tekniği' kimilerince de 'anında bonsai' olarak adlandırılan bu yöntemle fidanlıktan alınan bir ağaç bir kaç saatlik bir uğraş sonunda bir bonsaiye, daha doğrusu eğitime yeni başlamış bir bonsaiye dönüştürülür. Tabii ki bu onu bonsai yapan kişinin sanatsal yeteneklerine bağlıdır. Elde edilen şey istenen bonsai tasarımının iskeletidir. Bonsai sanatçısı zaman geçtikçe bonsaiyi geliştirir ve istediği forma sokar.

90cm yüksekliğinde bir tür mazi (Thuja orientalis)

Böyle bir ağaç seçerken dikkat edilmesi gereken bazı noktalar var. Küçük yapraklı veya kısa iğneli ağaçlar tercih edilmelidir. Yapraklar arasındaki uzaklık kısa olmalıdır. Ağaç sağlıklı ve sağlam olmalıdır. Gövdenin yaşlı görünmesi tercih sebebidir.

15-30cm yüksekliğinde bir bonsai yetiştirmek için 30-45cm yüksekliğinde bir ağaç seçin. Bu boy ilk bonsailerini yetiştirmek isteyenler için ideal boydur. Zamanla deneyim kazandıkça daha büyük ve daha küçük bonsailer yetiştirebilirsiniz.

Yüzeye yakın kökleri etrafa yayılmış bir ağaç tercih edilmelidir. Gövde olabildiğince konik olmalıdır. Ağacın tepesi belirli olmalıdır. En önemlisi çok sayıda ve her yöne uzayan bir dal sistemi olmalıdır. Gövdenin alt kısmındaki dallar daha kalın olmalı, yukarı çıktıkça dallar incelmelidir.

Bundan sonrası ise bonsai sanatçısına kalıyor.

Nasıl Bonsai Yapılır?

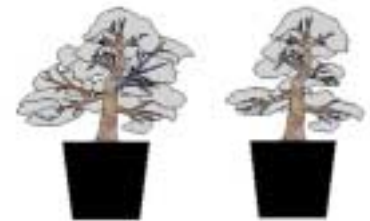
Satın aldığımız bir fidanı nasıl bonsai haline sokarız şimdi çok genel hatlarıyla ondan bahsetmek istiyorum. Öncelikle çok sayıda dalı, her yöne uzanan kökleri olan, gövdesi bonsai yapmaya uygun görünümlü bir ağaç seçmeliyiz. Bu seçimi yaparken hangi stilde bonsai yapmak istediğimizi de göz önünde bulundurmalıyız.

Ağacı seçip eve getirdikten sonra bonsai formuna sokmak için fazla acele etmeyin. Ağacı iyice inceleyin. Yapılması gereken ilk ve en önemli işlerden biri ağacın ön tarafının belirlenmesidir. Önü belirleyin ve ağacın üzerinde işaretleyin. Ağacı ne forma sokmak istediğinizin planını yapın. Buna göre istenen ve istenmeyen dalları belirleyin.

Bundan sonra istenmeyen dalları ve dalların istenmeyen kısımlarını budamaya başlayabiliriz. İkinci şekildeki en alt dal uygun pozisyonda ve uygun boyutlarda. Onu yerinde tutabiliriz. Kırmızı ile gösterilmiş dal parçası yukarıya doğru uzuyor. Aşağıya doğru eğmesi zor olabilir. Onu da buduyoruz. Oluşan boşluğu üzerinde bulunduğu dalın diğer kısımları ile zaman içinde doldurabiliriz. Maviyle işaretlenmiş dal ana dallardan birinin tam tersi yönde uzanıyor. Gövdenin aynı noktasından çıkıp ters yönlere uzanan dallar istemiyoruz. Dallardaki simetri genç bir ağaç, asimetri ise yaşlı bir ağaç izlenimi verir. Bu yüzden mavi dalı da buduyoruz. Yeşille işaretlenmiş dal aşağıya doğru büyütülerek oluşan boşluğu doldurmada kullanılabilir. Bunları yaptıktan sonra sağdaki görünüme ulaştık.

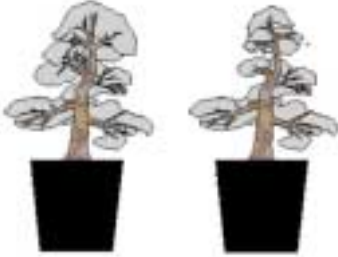
Şekil 1

Şekil 2

Şekil 3

Şekil 4

Şekil 5

Şekil 6

Şekil 7

Şekil 8

Şekil 9

500 yaşlarında 90cm yüksekliğinde bir Japon Akçamı

Aynı prensipler üçüncü şekil için de geçerli. Kırmızı dallar yukarıya doğru uzanıyor. Onları budadık. Mavi dal bir başka güçlü dalın ters yönüne uzanıyor, onu da kestik. Yeşil dalı aşağıya doğru büyütüp boşluğu dolduruyoruz. Bu budamayı ağacın sadece öndeki dalları için değil bütün dalları için yapıyoruz. Tepedeki dalları budadıktan sonra ağaç daha belirgin bir üçgen formu kazandı. Dördüncü şekilde ağacın başlangıçtaki haliyle budama sonrası halini görüyorsunuz. Ağacın bu üçgen formunu korumamız gerekli. Bonsaiyi güzel gösteren önemli unsurlardan biri bu üçgen form.

Üst kısmın budaması bitti. Bundan sonra düzenli olarak ağacın şeklini korumak ve geliştirmek için küçük küçük budamalar yapacağız. Ama bu budamalar hiçbir zaman ilki kadar ağır olmayacak.

Ağacın üst kısmını budadıktan ve belli bir forma soktukten sonra, şimdi ağacı doğrudan bir bonsai saksısının içine kök budamasını yaptıktan sonra yerleştirmek mümkün. Ama ağacı kök budamasını yaptıktan sonra bir süre daha eski saksısında veya biraz daha küçük, ama bir bonsai saksısı kadar sığ olmayan bir başka saksıda tutup eğitime bir süre daha devam edebiliriz. Bir sonraki kök budamasında eğer ağacın durumu uygunsa, bir bonsai saksısına yerleştirmek en uygunu. Kullanacağımız toprağın drenajının iyi olması çok önemli.

Şimdi de ilk kök budamasını yapalım. Ağacı saksıdan çıkaralım. Toprağı temizleyip kökleri etrafa yayalım. Gövdeye yakın kısımda toprak kalabilir. Bu işlem uzun sürebileceğinden köklerin kurumasını önlemek için sık sık suyla spreylemekte fayda var. Kök sistemi gözümüzün önünde. 5. şekilde görüldüğü gibi diğer yönlere uzanan yeterli sayıda kök varsa gövdenin hemen altında aşağıya -

500 yaşlarında ve 75cm yüksekliğinde olan bir ardıç ağacı.

doğru uzanan ana kökü ke-
siyoruz. Yaşlı, ölü, aşırı
uzamış kökleri de ke-
sip kısaltıyoruz. Kök
budaması ile birlik-
te ağacın üst kıs-
mının da budanma-
sı, kök ve dal
sistemleri
arasında
b i r

Kengai stilinde
bir *Premna microphylla*

denge sağlanması ve ağacın sağlığı-
nın korunması açısından çok önemli.
(Bkz. Şekil 9)

Dikkat edilmesi gereken bazı önem-
li noktalar var. Dalların ve köklerin bu-
damasını ağacın büyüme döneminde
yapmamak gerek. En uygun dönem
büyüme başlamadan hemen önceki
dönem yani Şubat, Mart ayları. Bu-
damalar yapıldıktan ve ağaç eğitim
saksısına yerleştirildikten sonra bir
ay kadar doğrudan güneş altında
kalmamalı ve bu süre içinde gübre-
lenmemeli. Bir yıl kadar ağaç ken-
di haline bırakılmalı ve daha sonra
bonsai eğitimine başlanmalıdır. Bu
süre içinde bonsainin şeklini koru-
mak ve büyümesini kontrol etmek için
dallar hafif olarak budanmalı.

Bir ömür boyu sürececek bonsai ya-
ratma sürecine başlamış bulunuyor-
sunuz. Öğrenilecek ve uygulanacak
çok şey var. Örneğin dalların bakır ya
da alüminyum teller yardımıyla iste-
nen forma sokulması; jin, sharimiki,
sabamiki gibi ağacı olduğundan çok
daha yaşlı göstermeye yarayan tek-
nikler. Görülecek ve hayran olunacak
bir o kadar da güzellik. Bu öğrenme
ve yaratma sürecinde başarılar. Yaşa-
yan varlıklarla uğraştığımızı unutma-
yın. Onlara saygıyla yaklaşın ve onla-
rı sevin.

Kaynaklar:
Deborah R. Koreshoff, "Bonsai: Its Art, Science, History and Philo-
sophy" Bolarong Publications 1984
"The Essentials of Bonsai" Timber Press 1994
"Sunset Bonsai" Sunset Publishing 1994
www.bonsaiweb.com
www.bonsaisite.com

80 yaşlarında 60cm boyunda
bir tür Japon süs elması

90cm boyunda
bir Satsuki açelyası
(*Rhododendron indicum*)